

ΕΠΕΤΕΙΟΣ 28ΗΣ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ - Από τα οστά πήρα για πρώτη φορά το χάδι του παππού μου

[/ Αφιέρωμα](#) / [Γενικά Θέματα](#)



Γιάννης Παπαδόπουλος

Εχασαν τους προγόνους τους στα βουνά της Αλβανίας, αλλά επιμένουν μέχρι σήμερα να αναζητούν το τελευταίο τους ίχνος

Είναι ένας καημός, βαθιά ριζωμένος μέσα του. Ο Γιάννης Σταματόπουλος δεν πρόφτασε να γνωρίσει τον πατέρα του. Πέρα από κάποιες διηγήσεις, σπαράγματα της ιστορίας του διασώθηκαν μέσα από μια επιστολή, μια ασπρόμαυρη φωτογραφία και το «αποβιωτήριο», ένα κιτρινωμένο έγγραφο που αναφέρεται στον θάνατό του στο αλβανικό μέτωπο το '41. Όσα στοιχεία κι αν κατάφερε να συλλέξει, υπάρχει μια εκκρεμότητα που δεν έχει λυθεί εδώ και δεκαετίες. Θέλει να εντοπίσει τα οστά του πατέρα του, προτού ξεγλιστρήσει κι άλλο ο χρόνος.

«Ήταν μια ανάγκη εσωτερική, πάντα την είχα μέσα μου, να μάθω πού βρίσκεται», λέει στην «Κ» ο κ. Σταματόπουλος. «Δεν είμαι μικρός πια. Θέλουμε, παρακαλούμε και απαιτούμε από την ελληνική πολιτεία να δώσει μια απάντηση όσο ζούμε», τονίζει αναφερόμενος στις έρευνες που γίνονται τα τελευταία χρόνια για τον εντοπισμό και την ταυτοποίηση πεσόντων του ελληνοϊταλικού πολέμου.



Ασβεστη μνήμη. Ο Γιάννης Σταματόπουλος κρατάει στα χέρια του τη φωτογραφία του πατέρα του, Δημήτρη, τον οποίο δεν πρόλαβε να γνωρίσει. Φωτ. ΝΙΚΟΣ ΚΟΚΚΑΛΙΑΣ

Οι αναζητήσεις αφορούν συνολικά 7.976 Έλληνες στρατιώτες. Στα τέλη Ιανουαρίου 2018 μεικτή ελληνοαλβανική επιτροπή ξεκίνησε εργασίες εκταφής στα στενά της Κλεισούρας στην Αλβανία, όπου σύμφωνα με εκτιμήσεις είχαν ταφεί εκατοντάδες Έλληνες πεσόντες. Η συμφωνία συνεργασίας μεταξύ των δύο κρατών

είχε υπογραφεί από το 2009 χρειάστηκε να περάσουν όμως εννέα χρόνια και να ξεπεραστούν διάφορα εμπόδια μέχρι να τεθεί σε εφαρμογή.

Μέσα σε περίπου έξι μήνες εντοπίστηκαν το 2018 τα οστά τουλάχιστον 420 μαχητών, ενώ συλλέχθηκαν περισσότερα από 850 δείγματα γενετικού υλικού συγγενών. Πιο πρόσφατα στοιχεία δεν παρασχέθηκαν από το Γενικό Επιτελείο Εθνικής Αμυνας στην «Κ», ούτε διευκρινίστηκε επίσημα εάν έχει γίνει κάποια ταυτοποίηση μέχρι στιγμής. Σύμφωνα με πληροφορίες, οι έρευνες συνεχίζονται στην περιοχή της Πρεμετής.



Η πρώτη ημέρα των ερευνών στην Αλβανία το 2018. Φωτ. ΑΠΕ

Ο Γιάννης Σταματόπουλος είχε ήδη δώσει δείγμα αίματος το 2015 και ακόμη αναμένει μια απάντηση, όπως και άλλοι συγγενείς πεσόντων. Ο πατέρας του, Δημήτρης, γεννήθηκε το 1910 στο Κακούρι Αρκαδίας, το οποίο αργότερα μετονομάστηκε σε Αρτεμίσιο. Ήταν το μικρότερο από τα πέντε αδέρφια μιας οικογένειας μεγαλοτσιφλικάδων. Είχαν 250 πρόβατα και μεγαλώνοντας ασχολήθηκε με την κτηνοτροφία. Η κήρυξη του πολέμου τον βρήκε νιόπαντρο, μόλις είχε στήσει το σπίτι του στο κτίσμα που παλιότερα στέγαζε το σχολείο του χωριού.

Στάλθηκε στο μέτωπο με το 4ο Σύνταγμα Πεζικού. Τραυματίστηκε σοβαρά στα βουνά του Τεπελενίου κατά την «εαρινή επίθεση», στην ύστατη προσπάθεια των

ιταλικών δυνάμεων να εισβάλουν στην Ελλάδα. Στις 9 Μαρτίου 1941 μεταφέρθηκε στο Β΄ Πεδινό Χειρουργείο, το οποίο είχε εγκατασταθεί στο χωριό Κοσίνα κοντά στην Πρεμετή. Την επόμενη ημέρα κατέληξε, «πάσχων υπό καταστροφής αριστεράς κνήμης, πολλαπλών τραυμάτων χεριών και προσώπου», όπως αναφέρεται στο «αποβιωτήριο». Σύμφωνα με μαρτυρίες φέρεται να τάφηκε στον περίβολο εκκλησίας στην Κοσίνα, μαζί με άλλους πεσόντες.

«Όταν φεύγει ο πατέρας αλλάζει η ψυχοσύνθεση των ανθρώπων που μένουν πίσω», λέει ο κ. Σταματόπουλος.

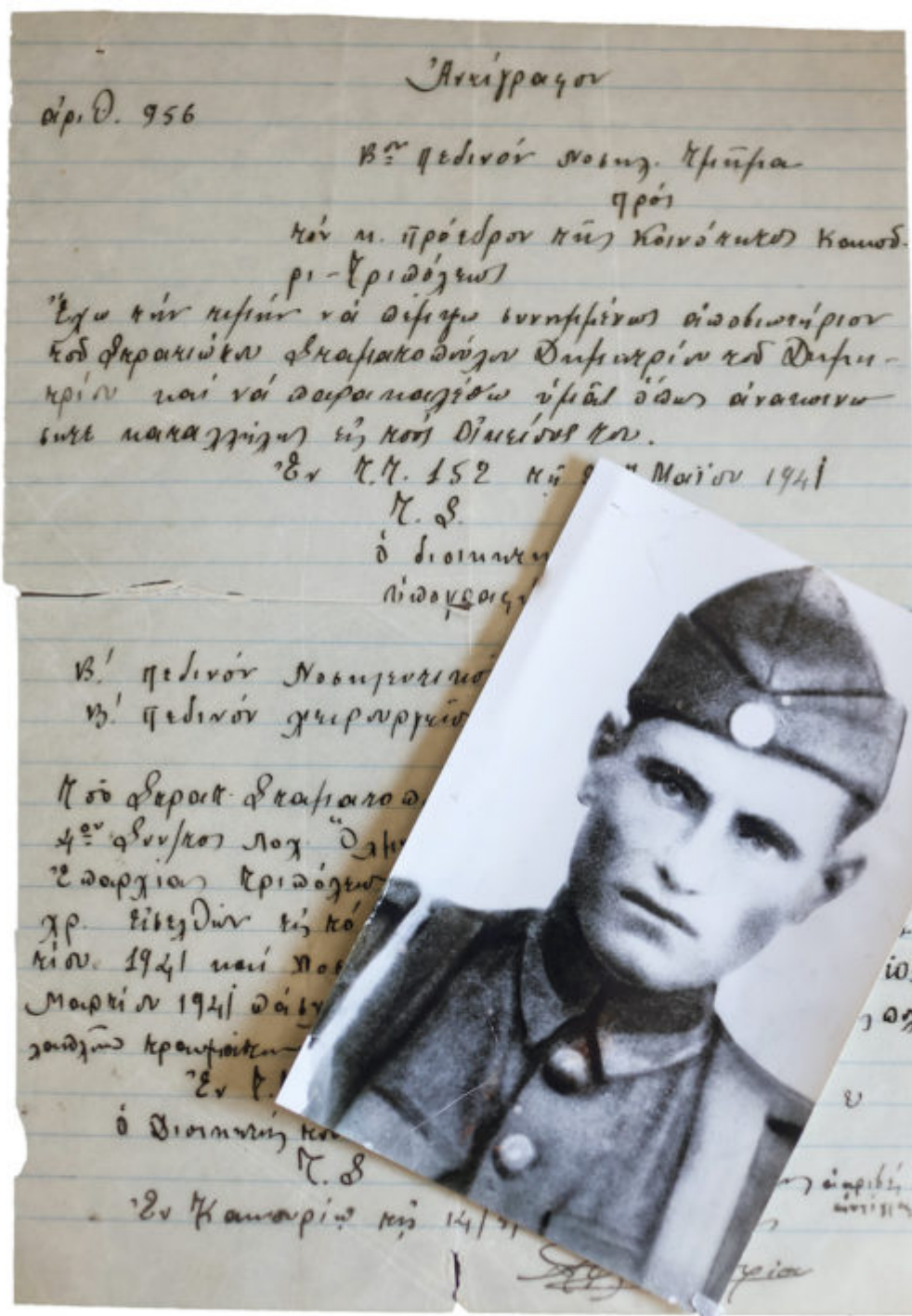
Σε μία επιστολή προς τις ανιψιές του με ημερομηνία 14 Δεκεμβρίου 1940, ο Δημήτρης Σταματόπουλος ρωτούσε εάν ένα από τα αδέρφια του έχει σταλεί στο μέτωπο και ήθελε να μάθει πώς μεγάλωνε ο «μπέμπης» του. Ζητούσε να του γράψουν, αγωνιούσε να μάθει νέα τους. «Περί στρατιωτικών να μην αναφέρετε τίποτα, να μου γράψετε τι γίνεται στο χωριό και πώς πάνε τα μαθήματά σας», σημείωνε.

«Όταν φεύγει ο πατέρας αλλάζει η ψυχοσύνθεση των ανθρώπων που μένουν πίσω», λέει ο γιος του. Περιγράφει τη νοοτροπία της εποχής, πώς μπορεί να προέκυπταν πιέσεις συγγενών προς «τη χήρα και το παιδί για να φύγουν από το πατρικό σπίτι». Λέει ότι τα ορφανά από πατέρα παιδιά τα αντιμετώπιζαν κάπως διαφορετικά στο χωριό. «Ακόμη κι αν ο πατέρας είχε σκοτωθεί στον πόλεμο;» τον ρωτάμε. «Αυτά ήταν ψιλά γράμματα τότε», απαντά. Φέρνει ως σχετικό παράδειγμα ένα έθιμο. Τα παιδιά του χωριού στους γάμους μετέφεραν συνήθως τα δώρα από το σπίτι της νύφης σε εκείνο του γαμπρού για να πάρουν μια δεκάρα, «για το καλό». Εκείνον, όμως, δεν τον άφηναν.

«Υπήρχαν ελάχιστες φωτογραφίες στο σπίτι. Μόνο μία που ο πατέρας μου ήταν φαντάρος, από το '30. Όταν μεγάλωσα αναζήτησα και άλλες από συγγενείς. Όταν λείπει στο χωριό ο στυλοβάτης της οικογένειας τα πράγματα γίνονται δύσκολα, μεγάλωσα με έναν καημό», λέει ο κ. Σταματόπουλος.

Είχε από τον πατέρα του μόνο το «αποβιωτήριο», που έγραφε ότι υπέκυψε στα τραύματά του κοντά στην Πρεμετή - «Θέλω να μάθω ακόμη πού βρίσκεται», λέει ο Γιάννης Σταματόπουλος.

Πρώτη φορά βρέθηκε στην Κοσίνα το 2012, με τη βοήθεια του Αγαθοκλή Παναγούλια, οικονομολόγου ο οποίος έχει αφιερώσει δεκαετίες ιδιωτικής έρευνας στην καταγραφή πεσόντων του αλβανικού μετώπου. Μάζεψε τότε σε μια σακούλα χώμα από τη γη, ως ανάμνηση. Επισκέφτηκε ξανά την περιοχή το 2017.



Το «αποβιωτήριον» στο οποίο αναφέρεται ο θάνατος του Δημήτρη Σταματόπουλου στο αλβανικό μέτωπο το 1941.

Κάθε χρόνο, όσο πλησιάζει η επέτειος της 28ης Οκτωβρίου, ο κ. Σταματόπουλος συνομιλεί και με άλλους συγγενείς πεσόντων με τους οποίους μοιράζονται την ίδια

αγωνία. Ο Σήφης Κόπακας από την Κρήτη έστειλε δείγμα αίματος το 2018 για να γίνουν αναλύσεις DNA. Με τη βοήθεια του κ. Παναγούλια είχε βρει ότι ο θείος του, δεκανέας Γεώργιος Κοπακάκης, πέθανε στο Σ4 Νοσοκομείο Διακομιδής στις 23 Μαρτίου του 1941, στο χωριό Γράψη Δρόπολης. Οι πεσόντες τάφηκαν τότε σε παρακείμενο σημείο και το 1999 έγινε εκταφή και μεταφορά των οστών 27 Ελλήνων μαχητών στο στρατιωτικό νεκροταφείο στους Βουλιαράτες, όπου τοποθετήθηκαν σε ανώνυμα οστεοφυλάκια. Ο κ. Κόπακας υπέδειξε τα στοιχεία στις αρμόδιες υπηρεσίες, αλλά όπως αναφέρει, η ενημέρωση που έλαβε ήταν ότι η τρέχουσα έρευνα δεν ασχολείται με προγενέστερες εκταφές.

«Ήταν χρέος μου»

Διαφορετική κατάληξη είχε η αναζήτηση της Εύας Στεφανάκη. Ο παππούς της, Αλέξανδρος, από τους Πατσίδες Ηρακλείου, έχασε τη ζωή του στις 16 Μαρτίου 1941. «Λίγα πράγματα άκουγα για εκείνον στο σπίτι. Η φλόγα άναψε στο σχολείο, όταν ο δάσκαλος μας ζήτησε να ετοιμάσουμε μια εργασία για το “Έπος του ’40”», λέει. Στα χρόνια που ακολούθησαν οι έρευνές της ήταν για καιρό άκαρπες. Είχε μάθει από συγγενείς και συμπολεμιστές του ότι ο παππούς της δέχτηκε μια βολή στο μέτωπο και σκοτώθηκε επί τόπου και θεωρούσε ότι βρισκόταν θαμμένος κάπου στην Αλβανία. Μετά τον θάνατο του πατέρα της, όμως, ανακάλυψε σε ένα μπαούλο που ήταν πάντα κλειδωμένο ένα έγγραφο που άλλαξε τα δεδομένα. Σύμφωνα με αυτό, ο παππούς της είχε πεθάνει σε στρατιωτικό νοσοκομείο των Ιωαννίνων.

«Δεν ανεχόμουν ένας δικός μου άνθρωπος να είναι σε άλλα χώματα, ήμουν υποχρεωμένη να τον φέρω στον τόπο του», λέει η κ. Στεφανάκη.

Λέει ότι μετά τον πόλεμο οι άνθρωποι μαστίζονταν από φτώχεια και δεν ήταν προτεραιότητα η αναζήτηση των τάφων ή των οστών των πεσόντων. Και αργότερα, όμως, λόγω των δυσκολιών αρκετοί δεν περίμεναν ότι η προσπάθεια της κ. Στεφανάκη θα είχε αποτέλεσμα. «Υπήρχαν άνθρωποι που δεν πίστευαν ότι θα τα καταφέρω», λέει.

Με τη βοήθεια του Μιχάλη Πολυμιάδη, ο οποίος προσμένει απαντήσεις και για δικό του συγγενή, η κ. Στεφανάκη βρήκε ότι τα οστά του παππού της φυλάσσονταν στο στρατιωτικό μαυσωλείο Κόνιτσας. Ακολούθησε ταυτοποίηση μέσω DNA και το 2022 επεστράφησαν με τιμές στην Κρήτη. «Δεν ανεχόμουν ένας δικός μου άνθρωπος να είναι σε άλλα χώματα, ήμουν υποχρεωμένη να τον φέρω στον τόπο του», λέει.

Λίγες ημέρες πριν από το θάνατό του ο παππούς της είχε στείλει ένα γράμμα από το μέτωπο στη σύζυγό του. Εγραφε ότι βρισκόταν στα χιόνια, στα αλβανικά βουνά. «Σε ασπάζομαι», σημείωνε στο τέλος. «Καλή αντάμωση να δώσει ο Θεός».

47.3 Μινωί 1147
Αγαπιτῆ μου σύζυγοι χαῖρε φῶτον
ἔρχομαι τὰ ἐροῦμαι ἔαν εἶσαι κατὰ
καὶ δεύτερον καὶ ἐγὼ κατὰ ἔρχομαι
μέχρι τῆς ἀραῆ σου γράψω
πάντα δόξα τὸν Θεόν
ὡς ὅτι εἶμαρτε μαζὴ με τὸν Θεόν
τὸν Κινωτῆ εἰς ἓνα Λόχο καὶ εἰς ἕνα
καὶ μου βρέθη τὰ παιδιὰ μου
να μὴν ἐξεροχούται καὶ γὰρ γὰρ
σου μου ἔρχομαι να μὴν ἀρῶται ἀρῶται
ἀρῶται τὸ μνηστῆρ. να μὴ μου βῆτηρη
δεῖτε εἶμαρτε να εἶσαι ἀλβανικὰ βουνὰ
εἰς χιόνια καὶ δὲν εἶμαι εἰς πόλιν
να μου χριάσθω καὶ να κινωτῆ
τὴν κατὰ ἐργίαν τῆς περιουσίας καὶ
ὅτι εἶμαρτε να καμῶ δὲν ἔχω ἀρῶ
να σου γράψω μόνο Θεοῦ χαίρει μου
εἰς τὸν Παπῶ καὶ γὰρ γὰρ εἰς τὸν Θεόν
καὶ Θεῶν καὶ εἰς τὸν Θεόν τὸν
χαρῶ καὶ εἰς τὸν Θεόν τὸν
καὶ εἰς τὸν Θεόν τὸν Θεόν τὸν Θεόν
καὶ εἰς τὸν Θεόν τὸν Θεόν τὸν Θεόν
καὶ εἰς τὸν Θεόν τὸν Θεόν τὸν Θεόν
καὶ εἰς τὸν Θεόν τὸν Θεόν τὸν Θεόν
καὶ εἰς τὸν Θεόν τὸν Θεόν τὸν Θεόν

Το γράμμα του Αλέξανδρου Στεφανάκη προς τη σύζυγό του.



Ο Αλέξανδρος Στεφανάκης, σε φωτογραφία που διασώθηκε από την οικογένειά του.

Ο Αλέξανδρος Στεφανάκης ήταν αγρότης και είχε τρία παιδιά. Τον μικρότερο γιο του δεν πρόλαβε να τον γνωρίσει. Εξι χρόνια μετά την απώλειά του απεβίωσε και η σύζυγός του. Η γιαγιά ανέλαβε την ανατροφή των παιδιών, αλλά όπως περιγράφει η κ. Στεφανάκη, της ήταν αδύνατο να σηκώσει το βάρος και ο μικρότερος γιος μεγάλωσε σε ορφανοτροφείο. Όπως και στην περίπτωση του κ. Σταματόπουλου, οι θάνατοι στο μέτωπο άφησαν βαριά σκιά στις οικογένειες που έμεναν πίσω.

«Είμαι 55 ετών και θα ήθελα πολύ να είχα γνωρίσει τον παππού μου», λέει η κ. Στεφανάκη και θυμάται τη μαντινάδα με την οποία τον υποδέχτηκε πέρυσι στη γενέτειρά του: «Ποτέ μου δεν περίμενα πως θα 'ρθει αυτή η μέρα, να είναι κοντά μας σήμερα ο κύρης σου πατέρα / Ποτέ δεν το περίμενα δεν το 'βαζα στο νου μου, να πάρω από τα οστά το χάδι του παππού μου».

kathimerini.gr